

ВЕЉКО ДЕЛИБАШИЋ*

Београд

САЊА МАНДАРИЋ**

Факултет спорта и
физичког васпитања
Београд

УДК 316.524:343.8

Монографска студија

Примљен: 12.01.2015

Одобрен: 22.01.2015

НАСИЛНИЧКО ПОНАШАЊЕ НА СПОРТСКОЈ ПРИРЕДБИ ИЛИ ЈАВНОМ СКУПУ

Сажетак: Спорт је глобални феномен, који закупља милионе посматрача. С обзиром на то да су спортске приредбе и јавни скупови често место испољавања насилничког понашања, против којег се државе боре и кривичноправним мерама рад је посвећен кривичном делу насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу. Анализирано је шест облика радње извршења основног облика овог кривичног дела, а објашњени су и тежи облици, као и посебан облик кривичног дела. Истакнуто је да законодавац није предвидео тежи облик ако је услед основног облика дошло до смртне последице, што је свакако пропуст који би требало исправити. Након тога, указано је на добре стране и спорна питања у вези са мером безбедности забрана присуствовања одређеним спортским приредбама. У закључку се констатује да државе треба да се боре против насиља на спортским приредбама и јавним скуповима пре свега превентивним мерама, али, када до њега дође, морају се употребити прекршајне и кривичноправне мере.

Кључне речи: насиље, насилничко понашање, спортска приредба, јавни скуп, кривично дело, глобализација

Увод

Глобализација која је присутна у свим сегментима друштвеног живота одражава процес успостављања глобалних вредности које превазилазе оквире националних држава. Она је динамичан политички, економски и културни процес који је подстакнут рапидним развојем саобраћаја и комуникација, што напослетку доводи до повезивања на глобалном нивоу, превазилазећи националну затвореност уз слободан проток идеја које концентришу велику моћ (Бјелајац, 2014: 27). Поред пуно добрих ствари које глобализација доноси, она је нужно донела и много лоших, у које свакако спада насиље које се испољава на спортским приредбама и јавним скуповима. Захваљујући глобализацији,

* veljkodelibasic@open.telekom.rs

** sanja.mandarin22@gmail.com

неки облици друштвеног организовања који су се први пут појавили на тлу Јужне Америке, сада постоје и у нашој земљи. Пример за то је формирање и добро организовање навијачких група, које у Србији, делујући по угледу на сличне или исте групе у Јужној Америци, поред друштвено корисних и прихватљивих делатности понекад делују деструктивно угрожавајући не само велика материјална добра, него често и телесни интегритет других људи па чак и њихове животе (Делибашић, 2012: 233-234).

Данас се често у колоквијалном говору и медијима користи израз хулиганизам, под којим се подразумева насилно понашање публике на спортским приредбама и јавним скуповима. Неретко се хулигани подводе под појам навијача што ствара отежавајућу околност у проучавању овог феномена. Прво што треба нагласити јесте да нису сви навијачи хулигани, иако су (у ужем смислу речи) сви хулигани навијачи. Осим тога, треба имати у виду да хулиганизам није ексклузивитет појединих земаља (као што се у задње време приписује Србији), већ се може оквалификовати као међународни феномен који је својствен свакој држави која поседује традицију навијачке (не)културе у спорту, а таквих примера је много (Ђорић, 2012: 45).

Сматра се да су, у свету европског фудбала, најопаснији британски хулигани, а њихове најпознатије хулиганске групе су: Бушвакерс – Милвол (The Bushwackers – Millwall), Зулу Вариорс – Бирмингем Сити (Zulu Warriors - Birmingham City), Астон Вила Хардкор (Aston Villa Hardcore - Aston Villa), Интер Сити Фирм - Вестхем (Inter City Firm - West Ham), 6.57 Кру - Портсмут (6.57 Crew – Portsmouth), Ред арми – Манчестер јунајтед (Red Army - Manchester United), Хедхантерс – Челзи (Headhunters – Chelsea), а затим долазе навијачке групе у Пољској, Украјини, Шпанији и Италији. На подручју Балкана, познате навијачке групе су: Гробари – Партизан, Делије – Црвена Звезда, Торцида – Хајдук, Бед блу бојси – Динамо из Загреба, Гејт фор (Gate 4) - ПАОК, Гејт севн (Gate 7) - Олимпијакос, Гејт 13 (Gate 13) - Панатанаикос, навијачи Галатасараја - Галатасарај.

Хулиганизам је најчешће облик једносмерне „ватрене” навијачке идентификације са клубом, његовим обележјима и бојом, а одлазак на утакмице и све остале радње које се изводе током утакмице, као ритуали пре и после мечева су део личног и групног идентитета (Derbaix & Decrop, 2011: 272), којег карактеришу безобзирно понашање, изражавање презира према појединцу или друштву у целини, повређивање особа, угрожавање њихових живота и нарушавање јавног реда и мира грађана (Вејновић, 2014:10). Поред тога, у данашње време, понашање навијача карактеришу и појавни облици фашизма, расизма, национализма и хомофобије.

Против тог насиља државе се боре различитим средствима, и на том плану превентивне мере требало би да дају најбоље резултате па би и највише енергије требало употребити на том пољу. Међутим, када до насиља ипак дође, државе морају реаговати и репресивним мерама, како прекршајним тако и кривичноправним. У том циљу Кривични законик Србије чланом 344а прописује кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу.

Као део укупне културе једног народа, спорт је високо интегрисан у све друштвене токове, вршећи снажан утицај на остале елементе друштвеног система. Његова имплементација огледа се, пре свега, у дубокој повезаности са свим сферама људских делатности, чинећи животе људи племенитијим, богатијим, и надање – хуманијим. Као вишедимензионалан и сложен феномен, поред такмичења, спорт обухвата: социјалне, психолошке, економске, политичке, педагошке, научне, медицинске, филозофске, религијске, културне, правне и друге вредности (Стефановић, 2011: 11).

Теоретичари спорта се слажу да је спорт друштвена појава, са специфичним социјалним функцијама, која представља израз одређених друштвених потреба. Међутим, када је у питању дефинисање спорта, постоји читав низ противречних дефиниција. Једна група теоретичара истиче да је спорт борба човека са самим собом, другим човеком или природним појавама. Друга група наглашава да је спорт васпитни феномен прожет игром, а чији је циљ физичко и психичко усавршавање личности појединца. Трећи спорт посматрају као рационалну делатност (Делибашић, Мандарић, 2014: 577).

С друге стране Закон о окупљању грађана прописује да су окупљања грађана слободна и да се остварују у складу с тим законом, према којем се под појмом окупљање грађана сматра сазивање и одржавање збора или другог скупа на за то примереном простору. Закон у наставку уместо ове дефиниције користи појам јавни скуп, па га тако треба схватити у контексту кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу, које ће бити анализирано у овом раду. Простором примереним за одржавање јавног скупа, сматра се простор који је приступачан и погодан за окупљање лица, чији број и идентитет нису унапред одређени и на коме окупљање грађана не доводи до ометања јавног саобраћаја, угрожавања здравља, јавног морала, или безбедности људи и имовине, као и простор на коме се одвија јавни саобраћај превозним средствима, кад је могуће додатним мерама обезбедити привремену измену режима саобраћаја, као и заштиту здравља и безбедност људи и имовине. Критика неких аутора да је на овај начин широко одређен простор за одржавање јавног скупа, што сматрају аргументом којим се доводи у питање оправданост проширивања кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу и на радње учињене на јавном скупу (!?) (видети: Шупут, 2011: 193; Милојевић и др., 2014: 97-98), потпуно је неоснована, јер се овим кривичним делом штити јавни ред и мир, без обзира на то колико широко је одређен простор на коме се кривично дело може извршити, односно јавни ред и мир угрозити или нарушити.

Кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу

Кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу из члана 344а Кривичног законика, прописано је у групи кривичних дела против јавног реда и мира, код које је групни заштитни објект јавни ред и мир. Имајући у виду овакав групни заштитни објект, као и то да су радњама извршења овог кривичног дела у више наврата ометани јавни скупови, нпр. „Косо-

во је Србија”¹ или „Парада поноса”², односно у значајнијој мери ремећени јавни ред и мир, добро је што је законодавац 2009. проширио поље заштите овог кривичног дела и на јавни скуп.

Стога су приговори аутора који овакво решење критикују, сматрајући да је „то акт инспирисан политичким мотивима, а не стварном потребом унапређења кривичноправног механизма заштите спорта” (Шупут, 2011: 191), потпуно неосновани, јер се овим кривичним делом уопште не штити спорт, него јавни ред и мир.

Закон о јавном реду и миру (члан 2) прописује да је јавни ред и мир усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном месту и деловањем органа и организација у јавном животу ради обезбеђивања једнаких услова за остваривање права грађана на личну и имовинску сигурност, мир и спокојство, приватни живот, слободу кретања, очување јавног морала и људског достојанства и права малолетника на заштиту.

За правилно разумевање овог кривичног дела, с обзиром на то да се ради о бланкетној норми, поред Закона о јавном реду и миру и Закона о окупљању грађана, неопходно је имати у виду Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, из којег је ово кривично дело и преузето, као и Закон о спорту, којима се ближе одређују појмови који се користе у овој инкриминацији, као што је спортска приредба, спортски објекат, спортски терен или јавни скуп.

Кривично дело се може извршити на спортској приредби или на јавном скупу, с тим што се неке од предвиђених радњи извршења могу извршити само на спортској приредби. Спортско такмичење је, према Закону о спорту, спортска приредба која се одвија према унапред утврђеним и познатим спортским правилима, која могу бити опште важећа за конкретну грану спорта или само за конкретну спортску приредбу и чији је циљ, којем сваки учесник тежи, или победа противника, или постизање извесног унапред уређеног спортског резултата (члан 3. став 1. тачка 16). Важно је истаћи да се под временом одржавања спортске приредбе, према Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, подразумева временски интервал од два часа пре почетка спортске приредбе до два часа након њеног завршетка, односно, када се одржавају спортске приредбе повећаног ризика, временски интервал од четири часа пре почетка спортске приредбе до четири часа након њеног завршетка (члан 2. став 3).

¹ Након јавног скупа одржаног на позив Владе Србије под називом „Косово је Србија”, 20. фебруара 2008. дошло је до нарушавања јавног реда и мира, а том приликом је оштећено више амбасада, запаљена је америчка, када је и једно лице изгубило живот, уништен је већи број контејнера и возила, а запаљен је и „Мекдоналдс” на Славији. Видети: предмет Вишег суда у Београду К број 642/12.

² Према извештајима Министарства унутрашњих послова, током „Параде поноса” одржане 10. октобра 2010. повређена је 141 особа, а 207 особа је приведено. Тадашњи министар унутрашњих послова, Ивица Дачић, на конференцији за новинаре изјавио је, да се тог дана сукобило 6000 хулигана са 5600 полицајаца. Видети: <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/211212/Parada-ponosa-zavrshena-huligani-pljackali-grad-uhapsen-vodja-Obraza>, доступно 01. јануара 2015.

Иначе, судска пракса је заузела став да се под спортским приредбама подразумевају само она такмичења која су организовали спортски савези. Тако, када је реч о пријатељској утакмици, Апелациони суд у Београду (Кж1 221/2013) заузео је став да се пријатељска фудбалска утакмица не може подвести под појам спортске приредбе, у смислу члана 2 став 1 Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, с обзиром да за то нису испуњени законски услови. Наиме, када пријатељска утакмица није пријављена спортском савезу одређеног ранга, нити спортски савез делегира судије, односно када на утакмици нема делегата, помоћних судија, нити се води записник, оваква утакмица се не може сматрати спортском приредбом.

Такође, овај суд сматра да када је реч о пријатељској утакмици која је ограничена само за играче фудбалских тимова чији су број и идентитет унапред одређени, који није отворен за јавност тако да свако може да учествује, не може се прихватити да се ради о јавном скупу, у смислу члана 2. Закона о окупљању грађана, који дефинише појам јавног скупа, а који се као такав употребљава у Кривичном законiku код кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу.

Под јавним скупом треба подразумевати скуп који је приступачан лицима чији број и идентитет нису унапред одређени. За јавно окупљање није потребно претходно одобрење, али се захтева пријава надлежном органу. Начин остваривања овог права, као и поступак и услови за забрану јавног скупа када је реч о скупу на који грађани немају право детаљније је регулисан Законом о окупљању грађана. Спорно је да ли појмом јавног скупа у смислу овог кривичног дела треба обухватити и јавни скуп који је забрањен зато што грађани на њега немају право. С једне стране, и забрањен јавни скуп јесте јавни скуп, а с друге, поставља се питање зашто би се учесницима забрањеног јавног скупа пружала појачана кривичноправна заштита. Чини се да је став да се ово кривично дело не може учинити на забрањеном јавном скупу ипак прихватљивији (Стојановић, 2012: 907).

Дело се може извршити само са умишљајем. Извршилац основног и квалификованих облика овог кривичног дела може бити свако лице, док посебни облик може извршити само лице које има статус службеног или одговорног лица.

Када је реч о извршиоцу, спорно је да ли то може бити учесник спортске приредбе, односно споран је и сам појам учесник. Наиме, може се разликовати појам учесника спортске приредбе у ужем и у ширем смислу. У ужем смислу то су такмичари, тренери, судије и сл., док су учесници у ширем смислу и гледаоци, односно сва лица присутна на спортској приредби. Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским такмичењима (члан 2 став 4) појам учесника одређује у ширем смислу. Када је у питању учесник као пасивни субјект, нема дилеме да тај појам треба схватити у ширем смислу. Међутим, поставља се питање да ли извршилац може бити учесник у ужем смислу, тј. оно лице које има положај обавезног учесника који активно учествује у спортском такмичењу (нпр. фудбалер, фудбалски судија, тренер,

итд), поготово када се радња предузима према другом таквом учеснику у ужем смислу. Иако су судови у својим одлукама сматрали да је то могуће (Окружни суд у Београду Кж 2783/06), Апелациони суд у Београду 2011. заузима став да „учесници спортског такмичења и спортске манифестације, значи лица која по статуту спортског савеза имају својство обавезног и дозвољеног учесника спортског такмичења или манифестације, не могу бити извршиоци овог кривичног дела. Дакле, како је у конкретном случају дошло до физичког обрачуна учесника спортске приредбе, и то на спортском терену, односно фудбалера и судије, то се радње за које је првостепени суд огласио кривим окривљене, не могу правилно квалификовати као радње извршења кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу из члана 344а став 1 КЗ-а, јер окривљени, као играчи фудбалског тима, не могу бити извршиоци овог кривичног дела” (АСБ Кж1 3316/11). Овај суд заузима исти став и у једној другој одлуци (Кж 1632/11), сматрајући да физички обрачун између фудбалера и помоћног судије не представља радњу извршења овог кривичног дела (Трешњев, 2013: 130-131).

Овде је суд, примењујући систематско и телеолошко тумачење, пошао и од Европске конвенције о насиљу, недолжном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно фудбалским утакмицама, чији је циљ, како се из самог његовог назива види, спречавање насиља од стране гледалаца. Ако се има у виду и то да је понашање активних учесника спортских такмичења, тј. спортиста, судија и сл. регулисано правилима и прописима који важе у одређеној области спорта, при чему су прописане и дисциплинске казне за кршење одређених правила, ипак би предност требало дати ставу Апелационог суда у Београд. Овоме би требало додати и то да би се у случају да се активни учесници спортског такмичења могу сматрати извршиоцем јавили одређени проблеми у вези са применом мере безбедности забране присуствовања одређеним спортским приредбама чије је изрицање у случају овог кривичног дела обавезно. Шта би значило у случају професионалног фудбалера да му се забрани присуствовање фудбалским утакмицама у трајању од пет година, а дисциплински орган фудбалског савеза му изрекне забрану неиграња на само једној утакмици или на неколико утакмица? Уосталом, и наведена мера безбедности и њен назив иду у прилог томе да се она пре свега односи на гледаоце. У наведеном примеру, фудбалеру би било забрањено присуствовање, али не и учествовање, тј. играње на фудбалској утакмици (Стојановић, 2012: 907-908).

Међутим, и поред тога што би се овакав став могао прихватити као исправан, Врховни касациони суд, у пресуди Кзз 24/2012, заузео је став да без обзира у ком својству присуствује спортској приредби, свако лице које предузме описану радњу извршења може бити извршилац дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу.

Основни облик

Законодавац је прописао шест облика радње извршења основног облика овог кривичног дела. Радња извршења првог облика је физички напад или фи-

зички обрачун са учесницима спортске приредбе или јавног скупа. Разлика између физичког напада и физичког обрачуна јесте у томе што се код напада разликују извршилац и пасивни субјект (нападнути), док су код обрачуна сви учесници обрачуна извршиоци (Стојановић, 2012: 906). Физички напад и физички обрачун не подразумевају и наношење лаке телесне повреде, али ако до ње дође, не би се радило о стицају, већ би постојало само ово кривично дело по основу консумпције. У случају тешке телесне повреде, радило би се о квалификованом облику овог кривичног дела.

Други облик радње извршења чини онај ко врши насиље или оштећује имовину веће вредности приликом доласка или одласка са спортске приредбе или јавног скупа. За потребе овог кривичног дела може се прихватити криминалошка дефиниција насиља, коју даје Бошковић, а према којој је то „употреба принудних средстава и метода према некоме, а против његове воље и права или примена физичке силе према објектима и материјалним средствима” (цит. према: Спасић, Радовановић, 2012: 138). Насиље на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама представља проблем који поприма различите облике, са уочљивом тенденцијом измештања са унутрашњости стадиона на околне просторе, укључујући и ширу урбану средину (Ђурђевић, 2010: 285), што све оправдава прописивање ове радње извршења. Тако нпр., три сата пре почетка 145. „вечитог” дербија, на фудбалској утакмици између Црвене Звезде и Партизана, одржаног 2. новембра 2013, на аутобуској станици у приградском насељу Умка, сукобили су се навијачи Црвене Звезде и Партизана. Уједно, током рутинског прегледа које је извршила полиција пре, за време и после одигране утакмице код присталица обе навијачке групе, заплењена је већа количина секира, мотика, ножева, палица и чекића (<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=1149018&print=yes>, доступно 31. децембра 2014).

Под оштећењем имовине веће вредности треба сматрати имовину чија вредност прелази милион и двеста хиљада динара.

Трећи облик радње извршења чини онај ко унесе у спортски објект или баца на спортски терен, међу гледаоце или учеснике јавног скупа предмете, пиротехничка средства или друге експлозивне, запаљиве или штетне супстанце које могу да изазову телесне повреде или угрозе здравље учесника спортске приредбе или јавног скупа. С обзиром на то да је последица овог облика извршења дела апстрактна опасност по живот и здравље људи, дело је довршено самим уношењем или бацањем на терен ових предмета, односно супстанци, без обзира на то да ли је дошло до телесних повреда или конкретног угрожавања здравља људи. Тако нпр., ломљење столица и њихово бацање на спортски терен представља ову радњу извршења. Типични примери за то су кошаркашка утакмица између Галатасараја и Тофаша, одиграна 21. децембра 2014, када су, након што је Дашон Вуд (DaShaun Wood) „погодио” тројку, хулигани Галатасараја засули гостујуће играче разноразним предметима, од којих је један погодио управо Вуда и направио му посекотину на лицу (<http://www.novosti.rs/vesti/sport.295.html:525616-Navijaci-Galatasaraja-divljali-i-protiv-Tofasa>, доступно 01. јануара 2015) и дерби меч између Валенције и Барселоне, када су навијачи Валенције у 94. минути, приликом прославе каталон-

ске екипе након постигнутог гола, погодили играча Барселоне Лионела Месија (Lionel Messi) пластичном флашом у главу (<http://www.kurir.rs/sport/fudbal/video-skandal-na-mestalji-navijaci-valensije-pogodili-mesija-flasom-u-glavu-clanak-1626246>, доступно 01. јануара 2015). Такође, добар пример за овај облик радње извршења је и већ споменута фудбалска утакмица између Црвене Звезде и Партизана, током које су навијачи Партизана на више места на трибинама запалили ватру, а навијачи Црвене Звезде користили различита пиротехничка средства.

Четврти облик радње извршења представља неовлашћено улажење на спортски терен или део гледалишта намењен противничким навијачима и изазивање насиља. Пошто је потребно да је неовлашћеним уласком изазвано насиље, за постојање кривичног дела неопходно је утврдити узрочно-последичну везу између неовлашћеног уласка и насиља (Стојановић, Делић, 2013: 302).

Пети облик радње извршења чини онај ко оштећује спортски објекат, његову опрему, уређаје и инсталације. Пример за овај облик радње извршења је фудбалска утакмица између Темишвара и Динама из Загреба, која је одиграна 1. октобра 2009, када су хрватски навијачи још пре почетка утакмице почели да кидају ограду на стадиону и покушали да уђу на терен. Том приликом су оборили и уништили семафор на стадиону (<http://www.dw.de/huligans-tvo-i-nogomet/a-4762590-0>, доступно 01. јануара 2015).

Шести облик чини лице које својим понашањем или паролама на спортској приредби или јавном скупу изазива националну, расну, верску или другу мржњу или нетрпељивост засновану на неком дискриминаторном основу услед чега дође до насиља или физичког обрачуна са учесницима. Изазивање мржње или нетрпељивости претпоставља стварање негативног осећања и дефинисање непријатељског става према народу или етничкој заједници или другој друштвеној групи. Може се вршити на различите начине, нпр. вређањем, исмевањем или потцењивањем националних, расних, верских или других друштвено-гупно припадајућих осећања, односно излагањем порузи њихових симбола, ниподаштавањем историјских, културних и других вредности. Неопходно је да су у питању делатности које су по својој природи подобне да изазову националну, расну, верску или другу мржњу или нетрпељивост засновану на неком дискриминаторском основу, што зависи од карактера делатности која се предузима, као и од начина и услова под којима је у конкретном случају предузета. Ове делатности могу се предузимати према једном или више лица. Кривично дело је довршено када је изазивање националне, расне, верске или друге мржње или нетрпељивости, које је остварено на одговарајући начин, проузроковало насиље или физички обрачун са учесницима (Стојановић, Делић, 2013: 302).

Како су спорт и дешавања у спорту и око спорта неодвојиви део друштвених дешавања и „огледало” друштва, то се и говор мржње преноси и рефлектује на спортска боришта и спортске терене и то у најекстремнијем облику. Колико је танка линије између говора мржње и насиља на спортским теренима и око њих, говоре све учесталији сурови навијачки сукоби и туче,

као и прекиди утакмица којима најчешће претходе вербални дуели навијачких група пуни мржње и бруталних увреда. И што је најтрагичније, такве ситуације доводе и до губитака људских живота. Говор мржње који се експонира на спортским догађајима конотиран је првенствено националистичким и расистичким исказима као и исказима мржње који се односе на оне „друге” (Војводић и др., 2012: 41), што је довољно оправдање да се ове делатности пропишу као радња извршења.

Запрећена је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Интересантно је да је новчана казна предвиђена само за основни и посебни облик кривичног дела, а не и за теже облике, што је свакако пропуст законодавца, који би требало исправити.

Тежи облици

Први тежи облик постоји ако је основни облик извршен од стране групе, када се учинилац кажњава затвором од једне до осам година. Према Кривичном законiku (члан 112 став 22) група је најмање три лица повезаних ради трајног или повремениог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.

За коловођу групе која изврши основни облик прописана је казна затвора од три до дванаест година. Коловођа је лице које непосредно руководи појединачним акцијама групе.

Ако је извршењем основног облика дошло до нереда у коме је неком лицу нанета тешка телесна повреда или је оштећена имовина веће вредности, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година. Реч је о кривичном делу квалификованом тежом последицом, па је у односу на ту тежу последицу потребно да постоји нехат учиниоца, уз услов да је до теже последице дошло због нереда изазваног вршењем кривичног дела.

Интересантно је да законодавац није предвидео тежи облик ако је услед основног облика кривичног дела дошло до смртне последице, што је свакако пропуст који би требало исправити. Законодавац је вероватно сматрао да је то непотребно, полазећи од чињенице да је лишење живота при безобзирном насилничком понашању један облик тешког убиства прописан чланом 114. тачка 2. Кривичног законика. Овакав став се не може прихватити зато што је за постојање кривичног дела тешког убиства неопходан умишљај, док би се код тежег облика насилничког понашања на спортској приредби или јавном скупу, у односу на смртну последицу захтевао нехат. Такође, код тешког убиства реч је о безобзирном насилничком понашању, док је код насилничког понашања на спортској приредби или јавном скупу, за постојање кривичног дела довољно и обично насилничко понашање (нпр, ако се супротстављене навијачке групе само отимају око заставе, па у склопу тог отимања, неко лице падне ударивши главом у бетон и том приликом погине, или једноставно услед гурања и прављења „навијачких таласа”, неко падне са трибине и погине).

Примери у којима је неко лице изгубило живот су следећи: а) сукоби навијача 2009. током једног кола националног фудбалског првенства у Колумбији, када су погинула три навијача; б) у сукобу навијача клубова Депортес Толима и Депортиво Калија, који се одиграо на улици, убијен је 20-годишњи симпатизер Калија, који је пао са надвожњака, бежећи од присталица противничког клуба; в) готово у исто време у другом делу државе, у Боготи, потукли су се навијачи Милонариоса и Индепендијентеа, а један младић је убијен ножем; г) уједно, навијач Атлетико Национала брутално је претучен, а убрзо после тога у болници подлегао повредама (<http://www.rts.rs/page/sport/sr/story/36/Fudbal/196041/Trojica+mladi%C4%87a+ubijena+u+navija%C4%8Dkim+sukobima.html?email=ue>, доступно 01. јануара 2015); д) екстремне навијачке групе Атлетика и Депортива сукобиле су се 30. новембра 2014. уочи фудбалске утакмице, када је тешко повређен и бачен у реку 43-годишњи навијач Франсиско Хавијер Ромеро Табоада, који је касније преминуо у болници (<http://sport.blic.rs/Fudbal/Evropski-fudbal/264580/Policija-uhapsila-dvojicu-osumnjicenih-za-ubistvo-navijaca-Deportiva>, доступно 1. јануара 2015).

Посебни облик

Прописан је и посебни облик који чини службено или одговорно лице које при организовању спортске приредбе или јавног скупа не предузме мере обезбеђења како би се онемогућио или спречио неред, па услед тога буду угрожени живот или тело већег броја људи или имовина веће вредности. Радња овог облика, коју може да изврши само службено или одговорно лице, састоји се у пропуштању, тј. у томе да се при организовању спортске приредбе или јавног скупа не предузму мере обезбеђења како би се онемогућио или спречио неред. Које су то мере, предвиђено је пре свега Законом о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама (чл. 7 до 19). За постојање овог посебног облика потребно је да услед тога буде угрожен живот или тело већег броја људи или имовина веће вредности, односно за постојање довршеног кривичног дела потребно је наступање последице коју чини довођење у конкретну опасност живота или тела већег броја људи или имовине веће вредности. Шта представља „већи број људи”, било је спорно у нашој судској пракси и теорији у вези са квалификованим обликом кривичног дела изазивање опште опасности. Иако има различитих мишљења, преовладао је став да ће се радити о већем броју људи у смислу те квалификаторне околности, онда када је окупљено најмање десет лица (правно схватање Кривичног одељења ВСС од 17. априла 2006). И код овог кривичног дела тај појам би се могао одредити на исти начин. У погледу тога шта представља имовину веће вредности, као и код других кривичних дела која садрже ову описну вредност, то би, према правном схватању Врховног суда Србије из 2006, била имовина чија вредност прелази износ од милион и двеста хиљада динара (Стојановић, 2012: 909).

Запређена је казна затвора од три месеца до три године и новчана казна.

Мера безбедности

Учиниоцу основног или неког од квалификованог облика које је извршено на спортској приредби обавезно се изриче мера безбедности забране присуствовања одређеним спортским приредбама, која је прописана чланом 89б Кривичног законика.

Трајање ове мере може бити од једне до пет година, што се рачуна од дана правоснажности пресуде којом је мера изречена. Она може бити изречена учиниоцу уз казну или условну осуду. Ако је изречена уз казну затвора, време проведено на издржавању казне не урачунава се у трајање ове мере. Мера се извршава тако што је учинилац кривичног дела коме је ова мера изречена дужан да се непосредно пре почетка спортске приредбе о којој је реч јави одређеном службеном лицу у подручној полицијској управи (или подручној полицијској станици) на подручју на коме се у то време затекао. При томе, он је обавезан да за цело време трајања конкретне спортске приредбе остане у полицијској управи, односно станици.

Увођење нове мере безбедности забране присуствовања одређеним спортским приредбама у наш систем кривичних санкција, што је учињено Законом о изменама и допунама Кривичног законика из децембра 2009, представља корисну новину која може да послужи као значајно оруђе у превенцији неких облика криминалитета, посебно оног са елементима насиља. Међутим, њено увођење у наше кривично законодавство отвара бројна питања. Она се не односе на оправданост постојања овакве мере која није спорна, већ на проблеме који се могу јавити у њеној примени.

Ова мера безбедности састоји се у томе што се учиниоцу кривичног дела у одређеном периоду забрањује да присуствује одређеним спортским приредбама. На које ће се то спортске приредбе односити зависи од конкретног случаја, односно од околности везаних за учињено кривично дело због кога се мера изриче. У сваком случају ова забрана би се морала односити на тачно одређене спортске приредбе (врста спортске приредбе, место одржавања, спортски клубови, учесници спортске приредбе, ранг такмичења и сл). Забрана која би се односила на веома широк круг спортских приредби (на пример, све фудбалске утакмице) не би имала никаквог смисла, јер би се због бројности оваквих спортских приредби, ако би се уопште могла спровести, претворила у неку врсту казне лишења слободе. Стога би она морала бити уже одређена (на пример, фудбалске утакмице Прве лиге које се играју у Београду или фудбалске утакмице на којима игра ФК Партизан). Најлогичније би било да сам суд у одлуци о изрицању мере безбедности наведе на које се спортске приредбе забрана односи (Ђорђевић, 2011: 160).

Овако формулисана ова одредба отвара неколико спорних питања. Једно од њих је да ли је осуђено лице коме је изречена ова мера дужно да само води рачуна о томе да ли се и када одржава нека од спортских приредби на које му је приступ забрањен или ће га неки орган о томе обавештавати. Друга солуција се појављује као логичнија, јер је тешко очекивати, поготово ако је круг при-

редби обухваћених забраном релативно широко одређен, да осуђено лице води рачуна о календару такмичења и тачним временима одржавања свих њему забрањених приредби и да сноси одговорност за непоштовање забране због своје необавештености о тачном времену почетка неке спортске приредбе. Ово тим пре што ће неки орган (претпоставка орган унутрашњих послова) ионако морати да води евиденцију о лицима којима је изречена мера и о кругу приредби које су им забрањене. Међутим, и ова варијанта се чини компликованом и тешко остваривом, јер у случају да мера почне масовније да се изриче и њоме буде обухваћен већи број лица ствара огроман административни посао не само око вођења одговарајућих евиденција, већ и око обавештавања осуђених лица о одржавању појединих њима забрањених приредби и контроле њихове уредне обавештености (Ђорђевић, 2011: 161).

Из одредбе о томе да је дужност лица коме је мера изречена да се јави службеном лицу у подручној полицијској управи (или подручној полицијској станици) на подручју на коме се у време одржавања спортске приредбе затекао произлази да за осуђеног не постоји обавеза да не напушта место у коме живи у периоду одржавања спортске приредбе. Међутим, није јасно како треба да поступи у случају путовања у иностранство ни да ли обавеза јављања подручној полицијској управи подразумева да осуђени мора да у том периоду због тога напусти радно место, школу, факултет, ако је запослен, ученик или студент? Ова и бројна друга слична питања немају одговоре у постојећим прописима. Посебан проблем може представљати и вођење евиденција о извршавању ове мере с обзиром на могућност јављања било којој подручној полицијској управи (станици) у земљи, на подручју на којем се затекао (Ђорђевић, 2011: 161-162).

Закључак

Насиље које се догађа на или у вези са спортским приредбама и јавним скуповима, ремети јавни ред и мир у толикој мери, да су по правилу угрожени живот и тело учесника, као и велика материјална добра. Такво понашање треба спречити пре свега превентивним мерама, док кривично право треба да игра важну, али ипак само допуњујућу улогу у тој борби. Прописивање кривичног дела насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу има своје пуно оправдање, јер и само прописивање има одређено превентивно дејство у спречавању насиља које је у последње време добило забрињавајуће размене. Када је кривично дело већ учињено, онда се за радње које се подводе под ово кривично дело, извршиоцу мора изрећи адекватна кривична санкција ради сузбијања дела којима се у значајнијој мери нарушава јавни ред и мир, чиме се изражава друштвена осуда за такво понашање. Поред тога, утиче се и на друге да не чине ово кривично дела, а и сам учинилац се спречава да га врши, односно утиче се на њега да убудуће не чини ово кривично дело. Само кривично дело насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу отвара неколико спорних питања, на која би теорија и пракса ускоро морали да дају

одговор. Такође, уочене недостатке код овог кривичног дела, на које се у раду указује, требало би отклонити у предстојећим изменама и допунама Кривичног законика.

Литература:

1. Derbaix C., Decrop A., (2011): Colours and scarves: an ethnographic account of football fans and their paraphernalia. *Leisure Studies*, Colchester, Essex.
2. <http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=1149018&print=yes>, доступно 31. decembra 2014.
3. <http://sport.blic.rs/Fudbal/Evropski-fudbal/264580/Policija-uhapsila-dvojicu-osumnjicenih-za-ubistvo-navijaca-Deportiva>, доступно 1. januara 2015.
4. <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/211212/Parada-ponosa-završena-huligani-pljackali-grad-uhapsen-vodja-Obraza>, доступно 01. januara 2015.
5. <http://www.rts.rs/page/sport/sr/story/36/Fudbal/196041/Trojica+mladi%C4%87a+ubijena+u+navija%C4%8Dkim+sukobima.html?email=ye>, доступно 01. januara 2015.
6. Bjelajac Ž., (2014): *Trgovina ljudima, zločin prema čovečnosti*, Novi Sad.
7. Vejnović D., (2014): *Nasilje i sport – uzroci, posljedice i strategije prevažilaženja*, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednostna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka.
8. Vojvodić M., Simović S., Mijanović M., (2012): Analiza uzroka govora mržnje na sportskim terenima u Bosni i Hercegovini, *Antropološki aspekti sporta, fizičkog vaspitanja i rekreacije*, Banja Luka.
9. Delibašić V., (2012): Neformalni zatvorski sistem u Brazilu, *Crimen*, broj 2, Beograd.
10. Delibašić V., Mandarić S., (2014): Krivičnopravno suzbijanje dopinga u sportu, *Optuženje i drugi krivičnopravni instrumenti državne reakcije na kriminalitet*, Zlatibor.
11. Đorđević Đ., (2011): *Kaznena reakcija u Srbiji*, Beograd.
12. Đorić M., (2012): Huliganizam kao međunarodni problem, *Revija za bezbednost*, Beograd.
13. Đurđević N., (2010): Krivična odgovornost za nasilje i nedolično ponašanje na sportskim priredbama u Republici Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Split.
14. Milojević S., Simonović B., Janković B., Otašević B., Turanjanin V., (2014): *Mladi i huliganizam na sportskim priredbama*, Beograd.
15. Spasić D., Radovanović I., (2012): Nasilje kao kriminološki fenomen, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, Beograd.
16. Stefanović Đ., (2011): *Filosofija, nauka, teorija i praksa sporta*, Beograd.
17. Stojanović Z., (2012): *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd.
18. Stojanović Z., Delić N., (2013): *Krivično pravo posebni deo*, Beograd.
19. Trešnjev A., (2013): *Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije*, Beograd.
20. Šuput D., (2011): *Kaznenopravna zaštita sporta*, Beograd.

VIOLENT BEHAVIOR AT SPORTS EVENTS OR PUBLIC GATHERING

Summary: Sport is a global phenomenon that preoccupies millions of spectators. Considering that violent behaviour is often manifested at sporting events and public gatherings, against which states fight with criminal justice measures, work is devoted to the act of

violent behaviour at sporting event or public gathering. Six types of committing primary forms of this criminal offence have been analysed, along with serious forms and unique forms of criminal offence. It is pointed out that the legislator did not foresee serious forms as a consequence of primary forms which result in death, and it is a neglect that should be corrected. Furthermore, the good aspects are highlighted, as well as litigation questions about the safety measures of prohibition on attending certain sporting events. It is stated in the conclusion that states should fight against violence at sporting events and public gatherings, first of all by preventive measures, however, in case it happens, criminal and misdemeanor measures must be taken.

Key words: violence, violent behaviour, sporting event, public gathering, criminal offence, globalization